

d'époque Husseinite en Tunisie, Tunis 1955, s. 13; a.mlf., "Tunus'ta Türk Sanatı", *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi*, Ankara 1962, s. 414; a.mlf., *Les monuments de Tunis*, Tunis 1971, s. 16-19; a.mlf., "Câmi'ü'l-Kaşba bi-Tûnis ev Câmi'ü'l-Muvaḥḥidîn", *el-Hidâye*, sy. 4, Tunus 1980, s. 77-81; G. Marçais, *L'architecture musulmane d'occident*, Paris 1957, s. 254; D. Hill - L. Golvin, *Islamic Architecture in North Africa*, London 1976, s. 96-97; Muhammed b. el-Hoca, *Târîḥu me'âlimi't-tevhîd fi'l-kadîm ve'l-cedîd*, Tunus 1980, s. 157-164; J. Binous, *Tunis la ville et les monuments*, Tunis 1980, s. 99; Abdulaziz Daoulati, *Tunis, sous les Hafsides*, Tunus 1980, s. 176-200; Mehmet Şeker, *Başşehir Tunus'taki Türkçe Kitabeler*, İstanbul 1992, s. 18-20; A. Pellegrin, "Mosquées et zaouïas de Tunis", *Chaiers Charles de Faulcald*, sy. 2, Paris 1950, s. 224; Mc. M. Partlan, "Deux inscriptions tunisoises méconnues: Mosquée de la Qasba", *IBLA*, sy. 1 (1982), s. 131-147; R. Brunschvig, "Tunus", *IA*, XII/2, s. 62.

KADİR PEKTAŞ

KASD

(bk. KASIT).

KÂSE

(كاسه)

Sâliki cezbeye sevkedem mânevî hal,
ârifin gönlü ve ilâhî aşkın şarabıyla
mest olan kişinin vücudu anlamlarında
bir tasavvuf terimi

(bk. ŞÜRB).

KASEM

(bk. AKSÂMÜ'L-KUR'ÂN; YEMİN).

KÂSİM

(القاسم)

Hz. Peygamber'in oğlu.

Resûl-i Ekrem'in nübüvvetinden kısa bir süre önce Mekke'de dünyaya geldi. Annesi Hz. Hatice'dir. Kâsım'ın doğumuyla ilgili başka rivayetler de bulunmakla birlikte İbn İshak, genel bir ifadeyle Hz. Peygamber'in Hatice'den doğan bütün çocuklarının nübüvvetten önce dünyaya geldiğini belirtmektedir. Resûlullah ilk çocuğu Kâsım olduğu için Ebû'l-Kâsım künyesiyle anılmıştır. Kâsım'ın ebesi Ümmü Râfi' Selmâ olup akıka için iki kurban kesilmiştir. Onun ne kadar yaşadığı ve ne zaman öldüğü konusunda da ihtilâf vardır. Yedi gün veya yedi ay yaşadığı, süt emme yaşını tamamladığı, hatta temyiz yaşında yahut hayvana binecek yaşta öldüğü ileri sürülmüştür. Resûl-i Ekrem'in

çocuklarının vefatıyla ilgili olarak yine genel bir ifade kullanarak İbn İshak kızlarının peygamberlik dönemine ulaştığını, erkek çocuklarının ise nübüvvetten önce, öldüğünü kaydeder. Kâsım'ın nübüvvetten sonra vefat ettiğini kabul edenlerin en önemli dayanağı, onun ölümünün Kevser sûresinin nüzûl sebepleri arasında zikredilmesidir. Buna göre Kâsım öldüğünde müşriklerden biri Resûlullah'ın soyunun kesildiğini iddia etmiş, bunun üzerine Kevser sûresi nâzil olmuştur. İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde ("Cenâ'iz", 27) yer alan bir rivayette, Kâsım'ın süt emme çağını tamamlamasına az bir süre kala ölmesi üzerine annesinin bu süreyi doldurmadan ölmesi sebebiyle üzüntüsünü dile getirdiği, Resûl-i Ekrem'in de onun bu müddeti cennette tamamlayacağını söylediği belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Mâce, "Cenâ'iz", 27; İbn İshak, *es-Sire*, s. 61, 229; İbn Hişâm, *es-Sire*, I, 190-191; Süheylî, *er-Ravzû'l-ünûf*, Kahire 1971, I, 214-215; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II, 40, 72, 307; VII, 130-131; a.mlf., *Üsdü'l-gâbe*, IV, 377-378; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, Kahire 1970, I, 40; Şâmî, *Sübûlü'l-hüdâ*, XI, 16-20; Nüred-din el-Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Kahire 1964, III, 391; Zürkânî, *Şerḥu'l-Mevâhib*, Beyrut 1393/1973, III, 193-195; Âlûsî, *Rûḥu'l-me'âni*, XXX, 248; Köksal, *İslâm Tarihi* (Mekke), II, 168-169.

ASRİ ÇUBUKÇU

KÂSİM, Abdülkerîm

(عبدالكريم قاسم)

(1914-1963)

Irak'ta cumhuriyet yönetimini kuran asker ve devlet adamı.

Bağdat'ın güneyindeki bir köyde doğdu. 1934'te Bağdat Askerî Akademisi'ni bitirdi. 1941 yılında İngilizler'e ve kral nâibine karşı Reşid Ali'nin başlattığı ihtilâl sırasında Musul'da garnizon kumandanı olarak bulundu. 1948'deki Arap-İsrail savaşında görev aldı. 1955'te tuğgeneralliğe yükseltildi. Mısır'da ed-Dubbâtü'l-ah-râr'ın (Hür Subaylar) cumhuriyet ilân etmesi (1952) Irak ordusunda da monarşi karşıtı hareketlerin başlamasına yol açtı ve Hür Subaylar teşkilâtı kurularak merkez komitesinin başına Abdülkerîm Kâsım getirildi.

Irak'ın Batı ittifakının bir uzantısı olan Bağdat Pakti'nda yer alması (1955), Arap dünyasında Cemal Abdünnâsır'ın önderliğinde Irak yöneticilerine karşı bir kampanyanın başlatılmasına sebep oldu. Bütün Araplar'ın birleşmesini savunan Nâ-

sır'ın Mısır'la Suriye'yi birleştirerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurması (1 Şubat 1958) ve diğer Arap devletlerini de kendilerine katılmaya çağırması Ortadoğu'da dengeleri değiştirdi. Lübnan, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin iç işlerine karışması ihtimaline karşı Türkiye ve Irak'ın müdahale etmesini istedi. Bunun üzerine Irak hükümeti ülkenin batısına askerî birlikleri sevk etmeye karar verdi. Bu sevkîyat sırasında 13-14 Temmuz 1958 tarihinde Tuğgeneral Abdülkerîm Kâsım ile Albay Abdüsselâm Ârif birlikleriyle Bağdat'tan geçerken kanlı bir şekilde idareye el koydular ve genç kral II. Faysal ile kral nâibi Abdülilâh ve Başbakan Nûrî es-Saîd'i öldürerek cumhuriyet ilân ettiler. Darbecilerin önderi Kâsım bakanlar kurulu başkanlığı, savunma bakanlığı ve silâhlı kuvvetler kumandanlığını üstlendi.

Ortadoğu'da Batı yanlısı politikalarıyla tanınan Irak monarşisinin yıkılması Ürdün ve Lübnan'da büyük tedirginlik yarattı. Bu iki ülkede de benzer darbelerin olmaması için Amerika Birleşik Devletleri Lübnan'a, İngiltere de Ürdün'e asker gönderdi. Kâsım'ın önderliğindeki Egemenlik Konseyi Irak'ı Arap Birliği'nden çekerek Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'ye Batı karşıtı bir politika izlemeyeceğine dair güvence verdi. Arkasından 27 Temmuz 1958'de kabul edilen geçici anayasaya göre Irak Devleti'nin bağımsız ve egemen bir cumhuriyet olduğu ilân edildi. Yeni Irak yönetimini ilk önce Sovyetler Birliği tanıdı.

İhtilâl önceleri Nâsır yanlısı bir tutum sergiledi; Nâsır da Irak'ın Birleşik Arap Cumhuriyeti'ne katılacağını umuyordu; fakat beklentisi gerçekleşmedi. Ayrıca bu konu hükümet içinde görüş ayrılıklarına yol açtı. İhtilâlin ikinci adamı Abdüsselâm Ârif, Arap Birliği ve Birleşik Arap Cumhuriyeti yanlısı olduğu için kısa sürede kabineden uzaklaştırıldı. Hükümet, Nâsır aleyhtarı bir tavır takındı. Özellikle birleşme karşıtı komünistlerin etkisiyle biçimlenen bu politika Sovyetler Birliği tarafından desteklendi ve bu siyasî destek askerî ve iktisadî yardımlarla takviye edildi. Böylece Kâsım yönetiminin ilk yıllarında komünistlerin nüfuzu giderek arttı.

Kâsım'ın iktidarının ilk aylarından itibaren komünistlerle iş birliği içinde izlediği politika Nâsır yanlılarının büyük tepkisini çekti ve Mart 1959'da, Musul'da garnizonun gönderine Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin bayrağını çeken Albay Abdülvehhâb eş-Şevvâf'ın önderliğinde bir isyan patlak verdi. Fakat Bağdat'ta ise Nâ-